

Ensio Kurkisuo

Patruuna

Työhevosen muistelmat

Patruuna

Työhevosen muistelmät

Ensio Kurkisuo

PATRUUNA

Työhevosen muistelmät

© 2024 Ensio Kurkisuo

Kannen suunnittelu: Sirpa

Sisuksen taitto: Sirpa

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-7058-0

I

Ensitöikseni riipaisin ilmaa, sillä sitähan on kaikkialla ja näin ihmisolennon hahmon heti, kun silmäni olivat selvinneet alkulimasta. Vanha ukko seisoj aukon edessä, josta puhalsi kuivaava lämmin tuuli. Sillä oli hihat kainaloihin saakka ylös käärittyinä, ja kourassaan pitkäkaulainen pullo, jonka kohotti huulilleen ja joi ja juotuaan huusi,

- Orivarsa tuli! Ovelle ilmestyi sitten nainen ja toinen mies. Minä hakeuduin horjahtelevin koivin heistä pois-päin, sinne minne luonto neuvoi. Märän olemuksen läpi alkoi tuntumaan vahva elämisen halu. Tallissa tuoksui viina ja hevosenpaska. Vanha isäntä sammui talliin ja kun hän aamutuimaan heräili pilttuun alta haparoidessani ruokapaikoille, koin ensimmäisen kerran ihmisolennon kosketuksen. Säikkymisestääni huolimatta tutustui ukko asiantuntemuksella olemukseeni ja kun hän pois mennessään antoi ylen tallin nurkkaan, koin taas uuden haju-

elämyksen. Yhden yön vanhana luulin jo olevani paljosta tietonen.

Talo oli mäennypylällä. Niitä riittää tässä maakunnassa, mäen syrjiä ja nyppylöitä. Pellot mäen alla ja kylätie aivan talon rajalla. Varsin tavallinen elinpaikka pikkutilallisten kansoittamalla maaseudulla, siivoton piha, navetan ja ihmisasumuksen välillä koristeena muutama hontelo koi-vunrankula, pari pihlajaa ja marjapensaita. Alkukesän vihreä oli sen kuitenkin somistanut keltaisin kedon kukkasin.

Isäntä oli Santeri nimeltään ja emäntä Anni, vanha ukko oli vain ukko. Siitä ei käytetty koskaan muuta nimeä. Ukko oli Annin isä, joka lähes kolmevuotiaaksi asti koetti opettaa hevostentavoille, mukamas vanhan hevosmiehen osaavalla kädellä, mutta sortui hautaan kesken tehtävänsä. Ukon poistuttua maisemista veivät munat mukamas liiallisia menohaluja hillitäkseen. Epäilivät kuitenkin vielä monta kertaa hevosmiehet valkokaapuisen äijän veitsen lipsahtaneen ja joukkoon jääneen vähän oritta. Vuosi, toista kului vapaudessa ja kasvoin lähes aikuisen elikon mittoihin. Hontelokaulaisena muuten jo aikuisen korkuisena ne vähän passailivat aisojen väliin, ei ajettu kuitenkaan, hoolattiin vain ja suotta seistä vojotin velvoitteiden keskellä mitään tietämättömänä ukon peuhatessa ympärillä, että voi helkkari sentään, miten komia hevonen siitä tulee.

Ohimennen sain senkin siinä selville. Juoksijan maineesta aikanaan nauttineen ravurin alullepanema mukamas olin

ja se muistettiin mainita hevosen alusta kiinnostuneille. Minussa kuului olevan hyvän kulkijan veret. Se jos mikä ennakoi oivaa menijää. Sen verran siitä isän puolesta, en siitä ravurin urasta koskaan kuullut muuta kuin sen, ettei se elämässään ollut voittanut ainuttakaan kilpailua. Emäni taas oli aivan tavallinen laiskansorttinen tammanlatus, valkoinen piirto läpi otsan ja puoliväliin polvia sukat. Ohjastavan emännän toivejuhta oikein. Hevosen töitä se sai kuitenkin tehdä, sillä keväisin sen kyljet paistoivat luurankoina piiskatun nahan alla.

Mitähän hänestä olisin perinyt? tuskin mitään. Tai ainakin tuon valkoisen sukanpuolikkaan vasempaan etuseen. Kun minut ensimmäisen kerran talutettiin korkealaitaiseen, tämä karpästen kiusaama piirtopää jäi Santerin navetan taa liekaan päätänsä nyökyttelemään. Se vain otti asiat sellaisinaan. Hevosia lähtee ja hevosia tulee, karpäset jäävät ja ovat ikuisia. Ei hän minun lähtöäni noteerannut ollenkaan, tuskin huomasi sellaisen tapahtuvan.

Sinä keväänä, jona ukko jätti nämä vaarojen maisemat, lumet alkoivat olla vähissä ja yhtenä iltana talutti Santeri talliin emäni, jota en siksi tuntenut muuten kuin noista valkoisista merkeistään. Se sai paikkansa tallissa kuin pyhän velvollisuutensa ihmisolentojen elannon eteen raataneen kuuluikin ja itse jouduin pois aikuisen pilttuusta, missä olin lihotellut runkoani pitkin talvea. Pikkutillasen savottatalvi oli kai ollut vastuksia täynnä. Santerin kajoessa päitsiini, niin olin ymmärtävinäni, sai otteellaan esitetyksi selvän moitteen menneestä talvesta, sillä olin

täyttänyt huonosti velvollisuuteni hevosena kodin vähäisillä töillä, joita ukko tyttärensä kanssa joutui tekemään samalla, kun koulivat jo melkoiseksi kohmuraksi kasvanutta varsaa hevosten tavoille. Oli viety maitonassakoita yli umpien tien varteen ja koetettu hakea heiniä pellon ladosta.

Isäntä niin sanotusti vaihtui nyt ensimmäisen kerran.

Santeri kiristeli hampaitaan ja lupasi lisäoppia. Se sanoi,

- Olet nyt temppuillusi temppuillut ja että se talvi oli viimeinen, jonka eteesi passautit. Sanat kävivät toteen, ainakin melkein, epäilyistäni huolimatta, jo tuolloin olin huomannut, että itselleni oli päässyt kehittymään kykyä olla erimieltä käskijäni, ihmisolennon kanssa. Mitä tähän Santeriin tuli, niin erimieltä oltiin aina alusta alkaen asiassa kuin asiassa.

Ensimmäisellä valjastuksella oikeisiin valjaisiin, seisoin kuuliaisesti liikkumatta ja ukko paskakorin laidalla istuen seurasi toimitusta itseään kehuen, kuului opettaneen monta varsaa hyville tavoille elämässään. Santerille olin kuitenkin ensimmäinen. Taisipa sanoa kuin kokeneet kasvattajat kuunaan,

- Totutellaanhan tässä ensiksi näehin valjaisiin. Se oli aluksi hyväntuulista jutustelua niin kuin ei mitään, kiinnitti remmejä alta urkoitellen ja veteli riskisti tiukalle. Länkiä olivat etsineet sopivia sellaisia kuitenkin löytymättä, niinpä se sanoi niitä olalle laitellessaan,

- Vaan sillä nyt, perhana, niin väliä eihän tässä mitään vielä, sen kun kävellään vaan. Ompahan puuta kuitenkin

mihin vastata. Näitten länkien aukosta olisi mahtunut kaksi meikäläisen kaulaa. Se passaili niitä mahavyöllä, etteivät olisi roikkuneet niskassa ja lopputulos oli varmaan niille paras mahdollinen. Se oli sellainen pieni kirkkoreki vaikka oli kesä. Lähdettiin reipasta vauhtia pellonpiennarta pitkin. Kanervat kaatuivat ja kivet kirs kui jalaksissa. Santeri piti ohjaket tiukalla, hoki jatkuvasti merkkiä, ettei tässä minnekään kiirettä.

- Pruu, pruu, se töröytti huulillaan. Parempi varmaan olisi ollut, kun olisi taluttanut vierellä, mutta ei. Siitä vaan ja ukko piti suunsa kiinni. Mikähän mahtoikaan olla se, joka sai minut sillätavoin oivaltamaan? Olen sitä tässä vieläkin mietiskellyt. Ei kai välittänyt juosta varsan perässä aikuinen mies, koskapa hyppäsi kyytiin ja repäisi kiukkuisesti ohjaksista. Tuli pian lisää noita repäisyjä, ensin vasemmalla ja sitten oikealla ja niin edelleen kunnes pysähdyin kirvelevin suupielin. Raavaan miehen noin tekemänä pysähtyy hevonen kuin hevonen ja niin sitten seisoin siinä huohottaen pahanlaisesti säikähtäneenä. Santeri kävi kuumana, äkkipikainen ihmisolento tuli katsomaan suutani, jota oli pahoin pidellyt. Se näytti katuvaan, taputteli kaulalle ja kehotti ottamaan rauhallisesti.

Kyllähän minä tiesin, mitä suun napsuttelu, maiskutukset tarkoitti, mutta nyt en ollut tietävinäni ja annoin Santun maiskutella suunsa kuivaksi. Jo vain ohjaksen sivu hipaisi kykeä merkiksi, että saisin lähteä, mutta minä vaan seisoa jornotin ja vahtasin ihmisolennon ilmeitä. Mutta siinä ei tarvinnut loppuikänsä seistä, kun Santtu alkoi vyyhetä

ohjasperistä kättäpidempää, se räväytti sillä tavalla kai vanhasta muistista, että tuntui ja sitten mentiin. Mentiin täyttä laukkaa, jonka askellusmuodon keksin silloin ja havaitsin sen varsin tehokkaaksi. Santun tämä tyyli taisi yllättää, eikä sillä riittänyt jalkoja siihen tasalaukkaan, se rehvelsi kuitenkin jäljessä eikä päässyt kiristelemään niillä suitsen pidätyksillä, kun lähdön äkkinäisyys oli sen pahasti yllättänyt. Taisi kompastua jalkineisiinsa, joitten koko ja paino äkkinäiseen lähtöön oli jo valmiiksi asettanut omat rajoituksensa, mutta ohjaksissa se pysyi siitä huolimatta. Pitkän juoksun se olisi kyllä saanut juosta jäljessäni, ellen olisi juossut lepikkoon ja sotkenut itseäni joutaviin pajuihin ja koivun vesoihin. Ensimmäisen kerran sain tehdä tuttavuutta ihmisolennon tuimaan luonteeseen, se antoi selkään sillä mitä käteensä sai. Katkoin aisan hyppiessäni enkä tiedä mennä sanomaan, kuika siinä olisi käynyt, ellei ukko olisi ehtinyt apuun. Hengästynyt ukko rauhoitteli ensin Santerin ja sitten minut ja talutti sitten tallille vasemmalla puolellaan Santerin kävellessä toisella puolen. Ukko piti vävyllleen kovan saarnan.

- Saatanan koahari minkä teit. Määt ensiohjastuksella repimään varsalta turvan. Etkö oo senvertoo vielä opina? Eikö sinusta onnettomasta tule ikinä hevosen pitäjöö? Jos minun kynteni oesi entisessä kunnossa, niin arvootko, jotta samasta roatakasta oesit soanna. Santeri siihen ukolle.

- Pie sinä ukontuppi turpasi kiini eläkä sotke ihteas minun asioihin.

- Ka tappanna juutas oesit hevosen, jos en apuun ehtinä. Jo pie olla syönkeko koko immeesen, kehekä lie tuom-moseksi tullu. On, on siinä savotalaenen sen sanon.

Seuraavan kerran ne sitten taluttivat valmiin hermo-kimpun aisojen väliin. Kaksintaistelu alkoi aina siitä vii-meisen solmun solmimisesta. Santulta ukko oli evännyt toistaiseksi opettamisen kokonaan, eikä se sen puoleen tainnut pahemmin tuppautuakaan, kun ukko oli ottanut sen omaksi puuhakseen.

Äijänkessukka soksotteli valjaita niskaani. Sen turpa-värkki kävi jatkuvasti eikä se ollut huomaavinaanakaan, vaikka varmasti näki, että oli panemassa valjaisiin vauh-koa hevosen puolikasta, joka oli valmis ampaisemaan täy-teen laukkaan minä hetkenä tahansa. Mutta kyytiin se kerkesi, kaatui suoraan sanoen reen pohjalle. Saamani su-kuperinteen velvoituksella paineltiin alaniityille, kylvä-mättömille saroille, ja sain mennä minkä jaksoin. Ukko köhjötti siellä reen pohjalla jotenkin huteran tuntuisesti, tarpeeksi tukevasti kuitenkin pysyäkseen kyydissä. Löi vaahdot jo muutaman kierroksen jälkeen ja alkoi salvata henkipuolta. Toisen kierroksen jälkeen pysähdyttiin, kun oli vielä ylämäki. Ukko nousi varovaisesti reestä, sillä oli ohjakset hyvin nyrkkiensä ympärillä. Se tuli verkkaisesti vierelle ja alkoi toisella kädellään kaapia vaahtoa kyl-jistäni. Näytin luontoa potkaisemalla aisaan. Ukko kaapi siitä huolimatta kaikessa rauhassa vaahtoa, syöntyi kehu-maan menohalujani, mutta ei jättänyt piikittelemättä.

- Noo, mittees sitä nyt tähän? Männään nyt vielä toenen mokoma kuitennii, kun kerran haluja on. Sitä soa minun kanssa männä, kun oekeen on menollaan. Vaen kova oot sinä muuton, perkule, menemäänni.

Kajautin toiseenkin aisaan, niin että lastut lentelivät. Tein äkkiyrkäsen, mutta taas se kaatumalla kaatui rekeen ja istui siellä pää pystyssä niin hyvin valmistautuneena siihen yritykseen, että meni halut pois koko touhulta. Kaksi kierrosta meni kuitenkin saralla, pysähdyttiin vetämään happea, ukko lipsautti vähän ohjasta kupeeseen.

- An mennä vaan.

Hamusin turpa maassa koettaen unohtaa missä oltiin ja sen, että olin vähän nolottu sen kerkiämisestä. Etsin jotain, en tiedä mitä, siitä maasta olin etsivinänikään, kunnes sain silmäkulmaani ukon saappaan kärjet. Silloin yllätin vanhan miehen. Sillä oli ohjasperät mytisteltä niin lujasti rystystensä ympärille, niin että se jäi niihin kiinni ja tällä kertaa se ei kaatunut rekeen, vaan suistui selkä edellä saralle. Pääsin karkuun eikä ukko yrittänytäkään jälkeeni vaan jäi saralle istumaan. Santeri oli ollut Annin kanssa mäellä vahdissa, kun se ukko jo muutenkin oli vanhuut-taan peräänkatsottava. Ne tölmäsivät saralle sitä hoivai- lemaan.

Peltojen rajana virtasi joki kohisevana koskena, siihen vastasi toisella laidalla piikkilanka-aita. Olin kulmauksessa, mistä Santeri sai helposti kiinni. Ei se hevosta pelännyt ja taisin antautua mielisuosiolla pienemmän selkäsaunan toivossa. Sitä ei kuitenkaan kuulunut, eikä muutenkaan

hermostunut vauhkoontumisestani. Santtua nauratti ukolle sattunut vastoinikäyminen se oli sille suuri ilo ihmisolentojen hierarkiassa. Käveli reippain askelin ohjakset nyrkeissään ja perin puuhakkaana talutti minut pihaan. Tallille kampeutui myös ukko päästelemään valjaita niin kuin ei mitään. Anni huusi talon rappusilta.

- Tuu nyt ukko sinä jo poes sieltä miesten ja hevosten joukosta, tapatat ihtesi siellä! Ukko karhisteli vastaan.

- Elä revi ämmä leokojasi minun perrään, minä vielä ittestäni huolen pien. Se sanoi vahingonilosta virnisteleväälle Santulle,

- Vaan ensmäenen ja viimeinen kerta se ol' kanssa. Ukon kädet tutisivat, mutta muuten kätki hyvin kiukkunsa. Tunsin sen suonisen käden tutinan kyljelläni eikä se katsonut silmiini. Sanoi,

- On onhan ne varsat vauhkoja, on on mutta kyllä ne aekanaan talttuut. Niin sitä taltut sinää, taltutpa kun taltutkin. Vanaholla päevilläni sinut taltuttelen. Santulle kuului sanovan poistuessaan tallista.

- Vaen on siinä hyvän hevosen alaku..

Muuan iltapäivä tuli ukko pitkäksi toviksi tallin taa istuksimaan, sillä oli aikaa, hänen ikäisellään miehellä istua silloin kun tahtoi. Oinaili omia mahdollisuuksiaan tietävästi ja muisteli muita hevosia. Repäisin aina suullisen maasta niin, että harja heilahti ja vahtasin ukkoa. Ei miulla ollut tunteita sitä kohtaan, me ajateltiin kylmästi kumpikin.

Seuraava koettelus näytti olevan tulossa. Tallin edessä passailtiin aisoja, jonne ukkokin siitä lähti neuvoa pitämään. Rauta kolahteli, naapurin mies istui paidatta yllisen sillalla. Siellä puhuttiin hevosista, etenkin minusta, tiesin olevan kysymyksen.

Anni tuli kaulailemaan herkkupaloja piilottaen. Pani arvaamaan kummassa kädessä, vaikka sillä olivatkin ne tisiensä välissä. Nostelin niitä ylöspäin hamutessani makupalaa.

- Soh, soh poika, missee sitä toes ollaa tonkamassa. Ne pistää sinut karhin etee, ottavat luonnon pois, ku sinä sillä tavalla riemuut.

Naapuri vojeksi siihen kanssa.

- Komea tulee konista, kerrassaan vallan komia tulee. Se kehui. Naapurista tiesin senverran, ettei se ollut hevosmiehiä ollenkaan, vaikka kuului silläkin semmoinen olevan. Sanoivat sen hevosen kulkeneen ikänsä samoissa kengissä ja sillä viuhotti kaviot kuin lehmällä, ja kun se käveli, oli sen kävely sellaista läpsyttelyä.

- Komia, ompa totisesti.

- Komia se on mejän poeka ja hurjaluontonen, ee oes siitä noapurin isännälle. Sanoi Anni. Naapuri pullisti kylkiluissa törröttävää rinnanvähäänsä ja haukotteli.

- Tie häntä, kait se aesossa pysysi sentäs. Meinaan, jos sillä mielin ottasin.

- Pysysi kait, niin se isäkin sano, että pyssyy ja isä onni muutaman hevosen kasvattanna, ja poika se oli ensimmäinen, joka siltä on ohjakset käestä karanna.

Muistelin matkaani Mielisjärven
pitäjällä, reppuselkäisten variksien,
ihmisolentojen joukossa siihen
roistolintujen aikaan, pikkutilojen
aikaan, kun oli tarvetta hevosille.

